

Musik i et helhedsperspektiv

*Udviklingsarbejde af Addi Vaupel og Mogens Jensen
Haslev Seminarium 2002-2004*

Indledning

Musikfaget er pr. tradition et meget disciplinopdelt fag, hvilket muligvis er hensigtsmæssigt, hvis en studerende skal uddannes på konservatorium eller universitet. Seminariernes linieuddannelse i musik afspejler denne tradition, som her viser sig i nogle omfattende og ambitiøse CKF'er, hvor traditionen "byder", at disciplinerne studeres hver for sig.

Individuel undervisning med henblik på individuelle musikalske færdigheder

1.1

Klassisk og rytmisk solosang med stemmedannelse og stemmeteori, herunder barnestemmens udvikling. Alsidigt repertoire med vægt på sangstof som indgår i den folkelige danske tradition.

1.2

Spil på hovedinstrument.

1.3

Brugsklaver, herunder becifring, akkompagnement, transponering og gehørspil.

.

2.

Sammenspil, ledelse og korsang

2.1

Sammenspil, herunder anvendelse af skolerrelevante instrumenter.

2.2

Ledelse af sammenspil og korsang.

2.2

Deltagelse i korsang.

.

3.

Hørelære og elementær musikteori

3.1

Vokal gengivelse af noterede melodiske og rytmiske forløb.

3.2

Gengivelse og notation af hørte musikalske forløb.

3.3

Notation af forestillet musik og egne musikalske ideer.

3.4

Elementær musikteori

.

4

Skabende musikalsk arbejde

4.1

Satsarbejde og arrangement med særligt henblik på udarbejdelse af enkle spille- og syngesatser for givne målgrupper.

4.2

Lydformning og enkel komposition.

.

5.

Musikkundskab

5.1

Almen musiklære.

5.2

Musikkens historie i hovedtræk med analyse af eksemplariske værker.

5.3

Musiklytning i skolen.

6.

Musik og bevægelse

6.1

Egne færdigheder vedrørende musik og bevægelse.

6.2

Grundlæggende idéer samt metoder og repertoire vedrørende musik og bevægelse med børn.

7.

Musik og informations- og kommunikationsteknologi

7.1

Anvendelse af informations- og kommunikationsteknologi som arbejdsredskab og undervisningsmiddel.

8.

Fagdidaktik

8.1

Væsentlige musikpædagogiske idéer og strømninger samt skolefagets begrundelse set i forhold hertil.

8.2

Bestemmelser om faget i folkeskolen. Kriterier for udvælgelse af indhold og metoder vedrørende sang, spil, bevægelse, musiklytning og musikkundskab i skolens musikundervisning.

8.3

Centrale undervisningsmaterialer og repertoirekendskab.

8.4

Musikfagets muligheder og funktioner i tværgående fagsamarbejde.

8.5

Musikpsykologiske emner af betydning for almen musikundervisning, herunder børns musikalske udvikling, musikalitetsteorier m.m.

8.6

Skolens musikundervisning set i forhold til børne- og ungdomskulturer.

På mange måder er det en universitets- eller lærerhøjskoletradition (Cand.pæd. i musik), der ligger til grund for disse CKF' er.

På et seminarium må man imidlertid konstatere, at med det timetal, der er til rådighed, er faren for overfladiskhed overhængende, hvilket kan antydes ved følgende "forløb" i musikhistorie:

- 2 timer med gregoriansk musik
- 2 timer med musik fra renæssancen
- 2 timer med barokmusik
- 2 timer med.....

Vi har derfor overvejet om en anden tilrettelæggelse kunne give seminarierens musikliniefag en anden og mere selvstændig profil. Som udgangspunkt var kravet, at en anden tilrettelæggelse skulle indeholde den fornødne faglighed og samtidig klart pege på den studerendes fremtidige arbejde som musikunderviser i folkeskolen.

Formål

Det har været vores hensigt

- at analysere vores fag og dets CKF' er med henblik på at vurdere muligheden af at undervise i et helhedsperspektiv, hvor flere fagdiscipliner integreres.
- først og fremmest at tage udgangspunkt i disciplinerne skabende musikalske arbejde, elementær musikteori, almen musikkundskab og fagdidaktik. Siden er også disciplinerne sammenspil og musikhistorie blevet inddraget
- at tematisere undervisningen efter et eksemplarisk princip, hvilket her vil sige, at temaerne skal vælges, så de på en hensigtsmæssig og funktionel måde integrerer de forskellige fagdiscipliner.

Deltagere

Studerende på musikliniehold 00.31 og 01.31 samt Addi Vaupel og Mogens Jensen. Udviklingsarbejdet har i høj grad formet sig som en proces, hvor lærere og studerende har afprøvet, drøftet og vurderet forsøget på nytænkning af musikfaget. De studerende har således været vidende om at de deltog i et udviklingsarbejde, hvor lærerne derfor ikke i alle situationer havde erfaringer at trække på.

Dette har været en positiv proces, som i hvert fald har haft et af de synlige resultater: mange studerende har i deres praktik afprøvet dele af de forløb, vi har arbejdet med på seminarierne.

Status

Vi har i praksis arbejdet med fem temaer, der har været forsøgt tilrettelagt ud fra ovenstående. Af disse er to efter evaluering på holdene beskrevet i en "endelig" form, som skal afprøves på kommende liniehold:

- Musik som lydfag
- Cubansk musik (musikhistorisk tema)

Begge temaer uddybes senere.

Tre temaer er afprøvet men endnu ikke beskrevet i en "endelig" form:

- Musikudøvelse i folkeskoleperspektiv
- Musikforståelse i skolen – Børns lytteoplevelser
- Skolemusikstævne – De studerendes første erfaringer som musikundervisere.

På dette tidspunkt af udviklingsarbejdet må vi nok konkludere, at det ikke er muligt udelukkende at tilrettelægge musikliniefaget ud fra en helhedstænkning. Det skyldes, at faget indeholder basal viden og basale færdigheder, som skal være i orden, og som bedst læres i korte, koncentrerede forløb. Hvis de studerende ikke behersker disse færdigheder, vil de ikke opnå et fagligt niveau, som sætter dem i stand til at undervise fagligt ansvarligt og til selv at udvikle holdbar musikundervisning. Derfor forestiller vi os en tredeling af faget.

Skitse af en ny tilrettelæggelse

Temaer

- Musikudøvelse i folkeskoleperspektiv - Problematisering af "rock-band-pædagogik" med henblik på at udvikle relevant sammenspilsmetode til klasseundervisning.
- Musikforståelse i skolen – at arbejde med børns lytteoplevelser
- Musik som lydfag – musikkens materiale er alt, hvad der giver lyd
- Skolemusikstævne - De studerendes første erfaringer som musikundervisere.
- Cubansk musik - musikhistorisk tema

I alt 5 temaer som dækker ca. 50% af holdundervisningen

Kurser

- 3 kurser i teori (elementær teori, aflytning, elementært satsarbejde)
- Musicator – arrangement på computer
- Ledelse
- Oplæg til fagdidaktisk opgave
- Musikhistorien i hovedtræk - forelæsninger

I alt 7 kurser, som dækker ca. 50% af holdundervisningen

Individuel undervisning

- Brugsklaver
- Individuelt instrument
- sang

Aktuelt perspektiv

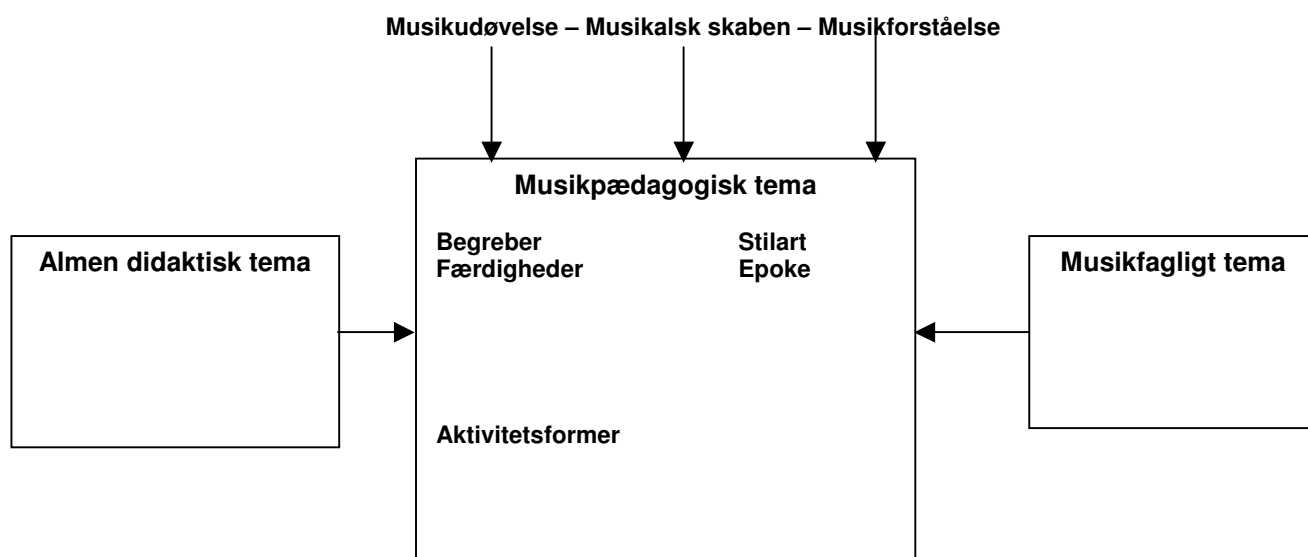
Indtil for kort tid siden var det vores hensigt at udforme den nye studieordning efter ovenstående disponering. Men ændringer i faggruppens sammensætning betyder, at studieordningen vil blive justeret efter princippet: "Hvor lidt kan vi nøjes med?" Erfaringerne fra udviklingsarbejdet vil komme til at foreligge som et arbejdsgrundlag, der ikke binder juridisk, men tjener som mulig inspiration i faggruppen. Her tænkes i særlig grad på overvejelser om en integrativ fagdidaktik.

Integrativ fagdidaktik

Ved afslutningen af arbejdet har vi forsøgt at beskrive en enkel, fagdidaktisk tænkemodel, inspireret af nogle synspunkter i Frede V. Nielsens "Almen Musikdidaktik". Derudover har et besøg på Stord Lærerhøgskole givet indblik i norske kollegers didaktiske tænkning, som også har givet inspiration til modellen.

I "Almen Musikdidaktik" skelner Frede V. Nielsen mellem hvad han kalder "additiv fagdidaktik" og "integrativ fagdidaktik" (Nielsen, 1994 s. 33).

Den additive fagdidaktik er kendetegnet ved en relativ stærk adskillelse mellem fagligt indhold og pædagogisk indhold. Den hviler på en forestilling om, at integration af fag og didaktik nok kommer henad vejen i den studerendes bevidsthed, når der først er skabt en dobbelt basis, fag **og** didaktik. Den integrative fagdidaktik derimod bygger på en forestilling om, at man ikke kan beskæftige sig med didaktiske perspektiver i et fag uden **samtidig** at fordybe sig i selve faget. En integrativt præget fagdidaktik har således sine rødder både i faget og almindidaktikken (34)

Modellen har en vandret akse, hvor et almen didaktisk tema og et musikfagligt tema tænkes sammen til et musikpædagogisk tema og er hinandens forudsætninger.

Det musikpædagogiske tema indeholder faglige videns- og færdighedsaspekter samt beskrivelse af de aktivitetsformer, der er de fremherskende i arbejdet med temaet.

Begrebet aktivitetsform er beskrevet i Frede V. Nielsens "Almen Musikdidaktik" og er kort defineret som "en måde man kan beskæftige sig med musik på" (Nielsen, 1994 s.291). Hermed er kun sagt noget om faglige måder at beskæftige sig med musikken på, men derimod intet om, hvad det er for en musik, man beskæftiger sig med. Frede V. Nielsen definerer fem aktivitetsformer:

- *Reproduktion*: udføre og genskabe eksisterende musik
- *Produktion*: skabe, komponere, arrangere, improvisere
- *Perception*: modtage lytteindtryk og umiddelbart forarbejde til at give musikalsk mening
- *Interpretation*: analysere og fortolke musik og som regel udtrykke forståelse og fortolkning i et ikke-musikalsk medium
- *Refleksion*: overveje, undersøge, perspektivere musik i historisk, sociologisk, psykologisk, pædagogiske m.fl. sammenhænge.

Den vandrette akse kan også karakteriseres som det "voksne niveau", hvor der primært arbejdes med de studerendes faglighed i bred forstand. Hvad angår progression, har det været et overordnet synspunkt, at musikalske handlinger og erfaringer (reproduktion og produktion) ligger forud for musikalsk begrebsdannelse og analytisk praksis (interpretation og refleksion). På handleplan etableres så at sige nogle erfaringer og "knager", som åbner for musikalsk forståelse og musikalske begreber.

Den lodrette akse er skoleperspektivet, hvor skolefagets tre CKF' er tænkes ind, og hvor muligheder for at transformere temaet til undervisning for børn overvejes, beskrives og evt. afprøves. Ved beskæftigelse med denne akse er aktivitetsformen refleksion den fremherskende.

Vi har forsøgt at beskrive to af temaerne ved hjælp af den integrative model. Det ene, God anderledeshed – Musik som lydfag, er beskrevet tilbageskuende, mens det andet, Cubansk musik, er beskrevet i løbet af foråret 2004 og afprøvet og evalueret på musikliniehold 00.31.

Eksempel

God anderledeshed – Musik som lydfag

Dette tema har – populært sagt – to tråde, som væves sammen:

- Thomas Ziehes teori om god anderledeshed
- En fagdidaktisk position, musik som lydfag.

I artiklen "God anderledeshed" problematiserer Thomas Ziehe synspunktet om, at pædagogiske problemer bedst løses ved at tage udgangspunkt i og være orienteret mod de unges interesser og identitet. Han fremsætter dernæst den inspirerende – og provokerende – påstand, at "læring i dag betyder at provokere eleverne ved at ryste deres visheder" (Ziehe, ?? s. 203). Det fremmede er et produktivt element. Han er dog klar over faren ved at komme på for stor afstand af eleverne og introducerer derfor tesen om den "gode anderledeshed", som er "ikke for meget og ikke for lidt. Man kan kalde det nøje afmålt anderledeshed." (Ziehe, ?? s. 202)

Hvis man anskuer musikfaget ud fra tesen om god anderledeshed kan det føre flere steder hen. Men en oplagt destination vil være en fagdidaktisk position, der kaldes "musik som lydfag." Den kan kort karakteriseres ved følgende fyndige definition: "Musikundervisningens materiale er potentiel alt, hvad man kan høre" (Nielsen, 1994 s.250). Der er tale om en voldsom udvidelse af musikbegrebet, som må føre til overvejelser over, hvad der adskiller musik fra larm. Svaret bliver, at musik i modsætning til larm er karakteriseret ved en eller anden form for struktur. Strukturering af lyd bliver derfor centralt fagligt indhold.

Genremæssigt vil man inden for positionen komme til at beskæftige sig med kompositionsmusik fra især sidste halvdel af de 20. Århundrede, men nyere fænomener som STOMP kan også placeres i kategorien musik som lydfag.

I det forløb, vi har gennemført, er følgende genrer blevet introduceret og afprøvet:

- STOMP, en stilart hvor hverdagsredskaber (koste, dåser, aviser, tændstikæsker mv. er "instrumenter"
- Minimalmusik, der er en musikform, hvor tonematerialet er reduceret til et minimum eller hvor kompositionen er baseret på gentagelse af korte figurer, hvor der i forløbet sker små, næsten umærkelige forskydninger.
- Båndtropering, et kompositionsprincip, der går tilbage til den gregorianske musik, hvor en trope er "noget" som komponeres til "noget allerede eksisterende". I "Båndtropering" har forskellige komponister lavet en række elektroniske kompositioner, der illustreres ved hjælp af grafiske partiturer. Komponisternes forlæg skal betragtes som udgangspunkt for og inspiration til deltagernes kompositoriske aktivitet, som nedskrives som grafisk partitur og siden fremføres sammen med den præindspillede, "ufærdige" komposition.

I løbet af forløbet har de studerende gjort erfaringer med en række musikalske begreber, der relaterer sig til struktur. De helt overordnede har været: Gentagelse – variation – kontrast, der kan betragtes som nærmest universelle og eviggyldige musikalske struktureringsprincipper. De findes overalt i musikhistorien og i mange lag af stort set ethvert musikstykke. Af disse udledes en række underordnede strukkturgivende kategorier, hvor der er blevet arbejdet med følgende:

- Ostinat
- AB
- ABA
- Rondo

Desuden præsenteres og afprøves "Tropering"

Temaet i CKF-perspektiv:

Sammenfattende mener vi at have integreret følgende CKF' er:

CKF' er	Tema
2. <i>Sammenspil, ledelse og korsang</i> <ul style="list-style-type: none"> • 2.1 Sammenspil, herunder anvendelse af skolerelevante instrumenter 	Der har været sammenspil på det traditionelle skoleinstrumentarium, men også på utraditionelle instrumenter: koste, dåser, aviser.....
3. <i>Hørelære og elementær musikteori</i> <ul style="list-style-type: none"> • 3.3 Notation af forestillet musik og egne musikalske ideer. 	Notationen har primært været mere alternative notationsformer: rytmebox, grafisk partitur
4. <i>Skabende musikalsk arbejde</i> <ul style="list-style-type: none"> • 4.2 Lydformning og enkel komposition. 	De studerende har arbejdet med egen kompositorisk virksomhed. Formen har været at en kompositionsteknik er blevet præsenteret og afprøvet, hvorefter de studerende i grupper har arbejdet med komposition inden for en given ramme.
5. <i>Musikkundskab</i> <ul style="list-style-type: none"> • 5.1 Almen musiklære. • 5.2 (Musikkens historie i hovedtræk med) analyse af eksemplariske værker. 	Der har primært været arbejdet med formkategorier: <ul style="list-style-type: none"> • gentagelse, variation, kontrast • ostinat, AB, ABA, Rondo Desuden er tropering præsenteret og afprøvet. <p>Der har været lyttet til musik, hvor de musikalske begreber er anvendt til analytisk virksomhed. Denne aktivitet har oftest ligget efter at der er gjort praktiske erfaringer med begreberne i form af egen kompositorisk aktivitet.</p> Minimalmusik og STOMP er præsenteret, afprøvet og sat i et musikhistorisk perspektiv

<p>6. <i>Musik og bevægelse</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • 6.1 Egne færdigheder vedrørende musik og bevægelse. 	<p>I en del sammenspilsaktiviteter indgår bevægelse på helt naturlig måde. Det gælder f.eks. aktiviteter inden for STOMP</p>
<p>8. <i>Fagdidaktik</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • 8.2 (Bestemmelser om faget i folkeskolen.) Kriterier for udvælgelse af indhold og metoder vedrørende sang, spil, bevægelse, musiklytning og musikkundskab i skolens musikundervisning. 	<p>Her indgår overvejelser om hvordan temaet kan eksponeres inden for de 3 folkeskole-CKF' er:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Musikudøvelse • Musikalsk skaben • Musikforståelse

Åbning af temaet

At arbejde med musik som lydfag kan være kontroversielt både på et seminarium og i folkeskolen. Ofte hørte standardbemærkning vil være variationer over synspunktet: "Skal det der være musik?" For at modvirke at der lukkes af, må det derfor nøje overvejes, hvordan den gode eller nøje afmålte anderledeshed præsenteres.

Her tager fremlægningen d. 19.5. sit udgangspunkt.

Litteratur:

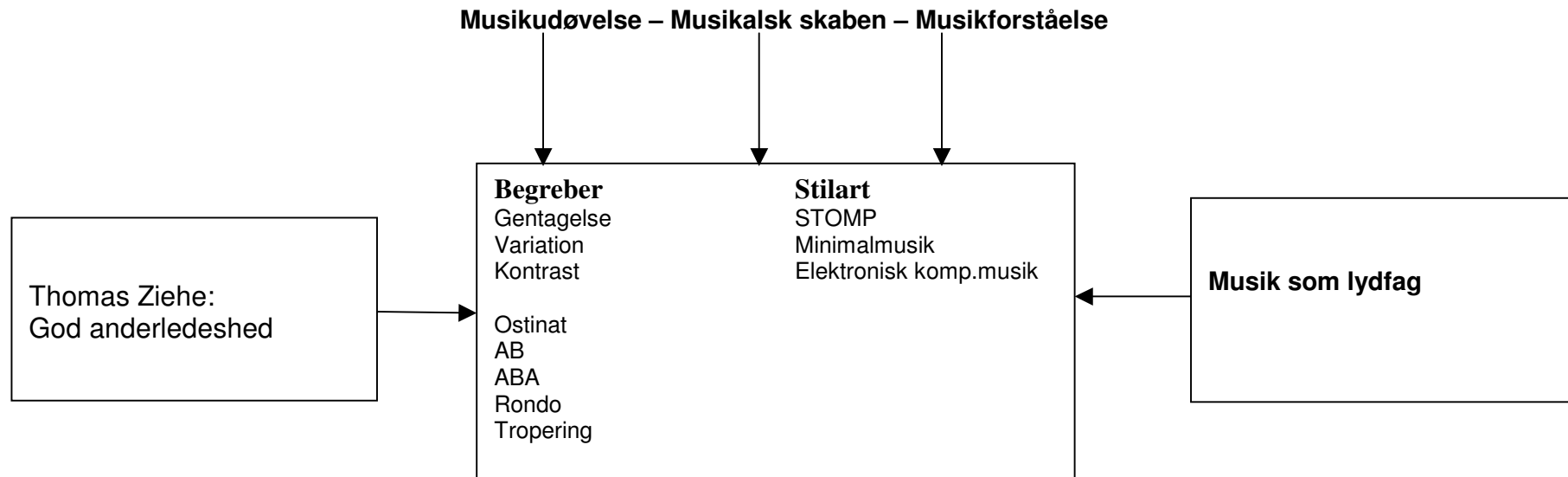
Nielsen, Frede V. (1994) *Almen Musikdidaktik* – Chr. Ejlertsen Forlag – København

Ziehe, Thomas (??) God anderledeshed. I: Nejt Jensen, Carsten (red) *Ungdomsliv og læreprocesser* s. 194 – 206.

Billesøe og Baltzer

Tema

Et didaktisk og et fagligt tema er omdrejningspunktet

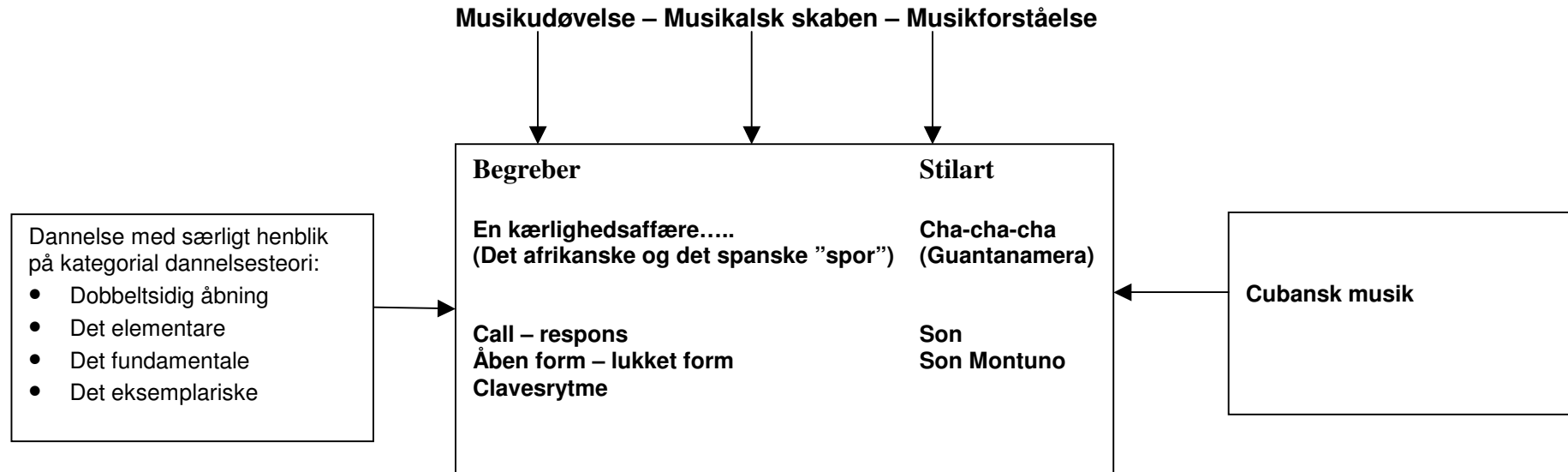

Aktivitetsformer (Frede V. Nielsen):

- **Produktion**
- Reproduktion
- **Perception**
- **Interpretation**
- **Refleksion**

Tema

Et didaktisk og et fagligt tema er omdrejningspunktet

Aktivitetsformer (Frede V. Nielsen):

- Produktion
- **Reproduktion**
- **Perception**
- **Interpretation**
- **Refleksion**

Metode / Progression

Udgangspunktet og "rød tråd" er sangen "Guantanamera", hvor alle væsentlige begreber erfarer gennem udøvelse for siden at indgå i analyse af numre fra genrerne Son og Son Montuno. Hertil føjes musikhistoriske perspektiver i almindelighed samt historien om "Guantanamera".

Temaet afsluttes med perspektivering mod folkeskolen, hvor det "gennemlyses" af de tre CKF'er fra folkeskolens musikundervisning.